

úgy tudjuk megfelelően tájékoztatni, ha az üzemi statisztikusok a fontos számadatokon kívül mindenre kiterjedő, a valósághoz szigorúan ragaszkodó kiértékeléseket is adnak. Ugyanúgy szükségük van erre a vállalatok vezetőinek is, mert enélkül megfelelő intézkedéseket tenni, a rájuk bízott vállalatot megfelelően vezetni ők sem tudják. A magyarizgatókat, a tények elferdítését semmiképpen sem szabad eltűnünk. Molotov elvtárs ezzel kapcsolatosan 1937-ben a következőket mondta:

„A mi viszonyaink között annak elnézése, hogy az üzemek és intézmények vezetői félrevezetik az államot, mégha csak azért is, hogy jelentést tegyenek és eldicsekedjenek „sikereikkel”, vagy egyszerűen könnyelműségből — olyan rés, amelyen bedugja áruló mancsát a diverzán, a kártevő és kém, akiknek oly nagy szükségük van vezetőink „megnyerésére”, hogy ártsanak az államnak. Kádereinknek az állam iránti becsületesség szellemében való neveléséért vívott komoly és állandó harc nélkül nem lehet biztosítani a sikert a szocializmus nagy feladatainak megoldásában, nem lehet kiirtani a ragadozó, kispolgári csökevényeket az emberek tudatából.“

Minden üzemi statisztikus munkája közben gondoljon ezekre a szavakra, hivatatlunk dolgozóinak segítségével kíméletlenül mutasson rá a hiányosságokra, jelentéseibe minden körülmények között csak a színtiszta igazságot vegye be.

A Hivatal és az üzemek kapcsolata azonban csak akkor lesz igazán termékeny, akkor fogja elősegíteni a hibák kiküszöbölését és az iparstatistika továbbfejlesztését, ha ez a kapcsolat nem marad egyoldalú. Nemcsak az elő-

adóknak kell kiszállniuk az üzemekbe, hanem az üzemi statisztikusoknak is fel kell keresniük a Hivatalt — személyesen vagy levelelkel —, ha mindennapos munkájuk közben problémáik támadnak. A felmerülő kérdésekkel a Hivatal minden esetben foglalkozik és levélben, vagy — amennyiben a kérdés közérdekű — az Iparstatisztikai Értesítő hasábjain válaszol.

Elvárjuk azonban azt is, hogy a statisztikusok aktívan vegyenek részt a statisztika elméletének és gyakorlatának továbbfejlesztésében is és tapasztalataikat minél szélesebb körben továbbadják. Az Iparstatisztikai Értesítő minden ilyen írásnak helyt ad. Így pl. feltétlenül újat jelentett az iparstatistikában a Ganz Vagongyár statisztikai brigádjának elemzése a munkaidő-kihasználással kapcsolatban és Szendehelyi Benedek, a Magyar Acélárugyár statisztikusa is egy eddig elhanyagolt szempontra hívta fel a figyelmet, amikor rámutatott a gyártmányok munkai igényességének és a beralap-ellenőrzésnek összefüggéseire. Abban is biztosak vagyunk, hogy az ismertetett pályázatokban összegyűjtött tapasztalatok is hasznosak voltak valamennyi statisztikus részére.

A Statisztikai Szemle célja, hogy a vállalati statisztikusok lapja is legyen. A statisztikusok ezért nemcsak olvasói, hanem munkatársai, szerkesztői is kell, hogy legyenek. Ezáltal válik a legszorosabbá a Hivatal és a statisztikusok kapcsolata, így segíthetjük elő a statisztika fejlesztését és így válik a statisztika alkalmassá arra, hogy az egyre növekvő feladatokat hiánytalanul megoldva hozzájárulhasson a szocializmus mielőbbi felépítéséhez hazánkban. *Pusztai Béla*

Az áruterelés és a befejezetlen termékek összefüggéseiről

Ezévi termelésünk eddigi eredményeinek elemzése azt mutatja, hogy az iparban, de különösen a nehéziparban, a befejezetlen termékek állománya a készáruk rovására nagyobb mértékben növekedett amint azt a termelés folyamatosságának és fejlesztésének biztosítása megkövetelne.

Az áruterelés jelentősége a szocializmus építésében döntő fontosságú. A ki-

bocsátott áru beruházási célokat szolgál, vagy más vállalatoknál kerül felhasználásra, vagy pedig közvetlen fogyasztásra kerül. A beruházások megvalósítása, a vállalatok közötti együttműködés, a fogyasztói igények kielégítése tehát csak akkor lehetséges, ha az áruterelés csak akkor lehetséges, ha az áruterelés tervét részleteiben (tervszerűen) és

határidőre teljesítik a különféle vállalatok.

A Népgazdasági Tanács 280/14/1951. számú határozata megjelöli és egyben elrendeli azokat a sürgős tennivalókat, melyek végrehajtásával rövid időn belül felszámolhatók az e téren elkövetett hibák. A statisztikai munkában központi feladatként jelentkezik a határozat azon része, mely szerint „A terv teljesítése szempontjából mindenekelőtt a teljes termelési érték helyett az árutermeleést kell alapul venni és ennek érdekében a terv teljesítéséről szóló jelentésben mérőszámként elsősorban az árutermeleésnek és csak másodsorban a teljes termelésnek kell szerepelnie”.

Ez az elv a jövőben következetes érvényesítésre kerül mind az egyes műhelyek, mind a vállalatok, iparágak, stb. munkájának értékelésénél. Ha a vállalat csak a teljes termelés előirányzatát teljesítette, a termelési tervet nem lehet teljesítettnek tekinteni. A statisztikus tegye tehát vizsgálatainak súlypontjává az árutermeleés és ezzel együtt a befejezetlen termékek (félkész + befejezetlen) állományváltozásának elemzését. (Természetesen a befejezetlen termelést csak az O. T. 10.260/1951. sz. rendeletében előírt iparágakban vizsgáljuk.) A befejezetlen állomány változása nemcsak azért igényel figyelmet, mert az áru- és a teljes termelés tervteljesítésének nagyságát befolyásolja, hanem, mert szoros összefüggésben van valamennyi részlet terv teljesítésével. (Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a munkaügyi és pénzügyi tervekkel való összefüggésben, valamint a termelékenység elemzésénél a teljes termelés az irányadó.)

Lényeges kivizsgálni és számszerűen kimunkálni, hogy a vállalaton belül egy meghatározott időszakban (hónap, negyedév) a befejezetlen állomány változása:

a) milyen összefüggésben volt a műszaki és gazdasági mutatók ténytámaival, hogy azon keresztül a teljes termelés nagysága és összetétele, valamint a termelőberendezések kihasználása közötti egyenes összefüggés világossá válik. Például a gépidő és teljesítménykihasználási mutatók többek között a több műszakra való áttérést is kifejezik. Ha ezáltal egy szűk keresztmetszet kerül

felszámolásra, ahol eddig jelentős mennyiségű befejezetlen termelés halmozódott fel, úgy a teljes termelési eredményben a készre gyártott termékek arányának a befejezetlen termékekhez képest növekednie kell;

b) milyen összefüggésben volt a beruházási terv ütemszerű megvalósításával, különös tekintettel arra, hogy az eddig megvalósított beruházások mennyiben enyhítették — az előbbi példánál maradva — a vállalaton belüli szűk keresztmetszeteknél mutatkozó nehézségeket;

c) milyen összefüggésben volt az anyagfelhasználási és munkaügyi ténytámaival; a befejezetlen állomány változása milyen mértékben befolyásolta — kedvező vagy kedvezőtlen irányban — az anyag-, munkaerő- és béalapszükségletet? A befejezetlen termékalomány indokolatlan növekedése esetén ugyanis a felhasznált anyag és munkaidő egy része befagy a megnövekedett befejezetlen állományba.

d) végül pedig meg kell nézni a forgó eszközök forgási sebességének vizsgálatán keresztül, hogy a befejezetlen termékalomány változása hogyan függ össze az önköltségi és pénzügyi ténytámaival.

Ilyen elemzés után a gazdasági tényezők a termelés technológiai és szervezeti tényezőivel kölcsönös összefüggésben tanulmányozhatók. Így a statisztikus igen értékes anyag birtokába kerül, ami magában foglalja a kedvező, vagy kedvezőtlen árutermeleés alakulását előidéző okokat és ezáltal számos konkrét intézkedés megtételét javasolhatja.

Érdeemes röviden áttekinteni azokat a tapasztalatokat, melyek — vállalati szinten — olyan iparágban lettek összegyűjtve, ahol különösen nagy az árutermeleés lemaradásának függvényeként a befejezetlen állomány növekedése.

Vállalaton belül a befejezetlen állomány növekedése elsősorban az egyes gyártmányok átfutási idejének (anyagraktártól a készáruraktárig) meghosszabbodásából ered. Ennek okai a következő típusesetekbe sorolhatók:

a) indokolt vagy indokolatlan programváltozás miatt a folyamatban

lévő gyártás félreállítása (pl. sürgősségi sorrend);

b) kooperáló vállalat anyag, félkész, készáru szállításának elmaradása miatt a folyó gyártás megszakítása;

c) magán a gyártmányon menetközben — a megrendelő kívánására — végrehajtott konstrukciós és minőségi változtatások. Ilyenkor igen gyakran készülék- és szerszámihiány szokott előállni, ami leginkább a szerígyártást hátráltatja (pl. szerszámgép, motorkerékpár);

d) a készregyártási időszakban előbukkanó — leginkább alkatrész — selejt esetén a végszerelés megáll, ha azonnal nem áll rendelkezésre megfelelő selejtpótlás;

e) raktári vagy minőségi átvevőhelyek kapacitási és technikai (műszer, stb.) elégtelensége következtében előálló átvetéltőlódások; (Rosszul ütemezett munka!)

f) gyakori üzemzavarok a megelőző (preventív) karbantartási hiányosságai miatt;

g) s végül részleges vagy lassított üzemmenet munkaerőhiány következtében.

Ezeknek a tényezőknek ismertetése mutat rá legjobban arra, hogy a gazdasági elemzés sorám nemcsak gazdasági, hanem sokszor elsősorban műszaki kérdések tanulmányozása szükséges, tehát a statisztikusnak a gyártás technológiájával is meg kell ismerkednie.

Meg kell még említenünk, hogy számos vállalatnál állandó tehertélekként húzódnak végig a hónapok során olyan befejezetlen termékek, amelyek vagy soha nem kerülnek befejezésre (visszavont rendelesek), vagy pedig a kísérleti gyártás fogalma alá tartoznak. Ilyen esetekre feltétlenül külön ki kell térni. Ugyancsak meg kell itt emlékeznünk egy, az üzemekben igen elterjedt káros szokásról, arról ugyanis, hogy egész szériákhoz egyszerre vételezik ki az összes anyagot és előfordul, hogy tekintélyes értékű anyag növeli a befejezetlen termékek állományát, holott talán még egyáltalán nem vették munkába.

Helytelen lenne a jellegénél fogva kizárólag gépgyártási példából arra következtetni, hogy a felsorolt esetek bármelyike egy más profilú vállalatnál nem léphet fel, mint a gyártmányok átfutási

idejét meghosszabbító tényező. Azonban azt is le kell szögezni, hogy a nem tervszerinti befejezetlen állományváltozás okait nem lehet kizárólag műszaki-anyagellátási vonalra átvinni. Igen lényegesek a számviteli hiányosságok is, melyek elsősorban a tervezési, mérési és ellenőrzési módszerek fogyatékosságaiból erednek, bár ma már kevés olyan vállalat van, ahol a műszaki és számviteli szakemberek ne törekednének a befejezetlen állomány mérési módszereinek megjavítására. Ezen a téren folytatott széleskörű és következetes szervező munka eredményeként számottevő előrehaladás történt, amire kitérni egy vázlatos ismertetés keretén belül nem lehetséges:

A befejezetlen termeléssel szorosan összefüggő, de már megoldás alatt álló célkitűzés, a vállalatok közötti kooperáció gyors megjavítása. Valamennyi ismertetett hiányosság közül ez a legdöntőbb, mely leghátrányosabban befolyásolja az árutermelés alakulását. Ez éven az N. T. 215/10/1951. sz. határozatára a kohó- és gépiparban kerültek először bevezetésre kooperációs tervek, olyan kiemelt gyártmányokra, melyeknél nagyfokú lemaradás mutatkozik és nem túlságosan nagy az alvállalkozó szállítók száma. Éves viszonylatban először 1952. évre készülnek kooperációs tervek, melyekben az összes vállalatok féltermék és késztermék szállítási igényei tervben keresztül lesznek összegyűjtve és biztosítva.

A kooperációs tervek elkészítése és lemerése műszaki és számviteli feladat egyaránt. Itt jelentkezik ismétlődően, konkrét formában az a követelmény, hogy a számviteli dolgozók forduljanak jobban a műszaki ismeretek felé, de a műszaki értelmiség is, felszámolja a múlt hagyományait, ismerje fel a számvitel ezen belül a statisztika jelentőségét.

Néhány szempontot adtunk csak azon tényezők vizsgálatához, melyek az árutermelési tervének teljesítését akadályozhatják. A statisztikus feladata, hogy elemzései segítségével ezeket és más hasonló akadályokat felfedjen és a vállalatvezető tudomására hozva őket, elhárításukat elősegítse.

Káldor Mihály
KGM Tervfőosztály